

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 29.12.2022
Published /Yayınlanma 28.02.2023
Volume/Issue (Sayı/Cilt)-ss/pp 10(92),486-499

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3490>
Research Article
ISSN: 2459-1149

Muammer ÇALIŞICI

<https://orcid.org/0000-0002-1381-3911>

MEB, Emrullah Efendi Ortaokulu, Samsun / TÜRKİYE

Didem YÜKSEL

<https://orcid.org/0009-0000-6516-7109>

MEB, Emrullah Efendi Ortaokulu, Samsun / TÜRKİYE

Erkan YAĞIR

<https://orcid.org/0009-0001-1066-7082>

MEB, Başkonak İlkokulu, Samsun / TÜRKİYE

DEZAVANTAJLI BÖLGEDEKİ OKULLARDA GÖREV YAPAN ÖĞRETMENLERİN MEVCUT PROBLEMLERE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

OPINIONS OF TEACHERS WORKING IN SCHOOLS IN DISADVANTAGED REGIONS ON EXISTING PROBLEMS

ÖZET

Modern anlamda tüm güçlüklerin çözümünde kullanılan ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi olarak benimsenen eğitim, hiç şüphesiz en önemli süreçlerden biridir. Eğitimin bu kadar önem ihtiva ettiği bir süreçte kaliteli bir eğitim, kaliteli bir kurumda ve kaliteli bir öğretmen rehberliğinde gerçekleşebileceği için eğitimin lokomotifi bu kurumlarda çalışan öğretmen ve okul idarecileri olmaktadır. Bu araştırmanın amacı; dezavantajlı bölgede çalışan yönetici ve öğretmenlerin çalıştığı kurumu, dezavantajlı olarak görüp görmediği ve dezavantajlı görüyorsa bu dezavantajları nasıl çözüme kavuşturacağını ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ve veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Samsun ili Canik ilçesi Yavuz Selim Mahallesi ile İki Yüz Evler Mahallesi'nde oturan Roman öğrencilerin eğitim gördüğü bölgede çalışan 30 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

Bölgede yaşayan dezavantajlı (Roman) öğrencilerin kaliteli bir eğitime ulaşmasının önünde; eğitim kurumlarının uygun fiziki şartlarının olmaması, eğitim bilinci gelişmemiş ailelerin varlığı, ekonomik problemler, ders araç gereçlerinin yetersizliği, rol model eksikliği, kültürel hayatın getirdiği olumsuzluklar vs. gibi engelleri sıralamak mümkündür. Tespit edilen tüm bu engeller doğrultusunda, bu bölgelerde çalışmakta olan idareci ve öğretmenlerin birçok açıdan desteklenmesi ve güçlendirilmesi; aynı zamanda söz konusu idareci ve öğretmenlerin de tecrübelerinden yararlanılmasının önemli olduğu görülmüştür. Sivil toplum kuruluşları ile ortak proje ve çalışmalara ağırlık verilmesinin de sorunun çözülmesinde etkili bir rol oynayacağı tespit edilmiştir. Elde edilen bulguların eğitim sistemine katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dezavantajlı, öğretmen-yönetici görüşü, anaokulu, ilkokul, ortaokul.

ABSTRACT

In the modern sense, it is used in the solution of all difficulties and problem-solving skills Education, which is adopted as the development of education, is undoubtedly one of the most important processes. So much for education, A quality education, a quality institution, and a quality teacher in a process where it is important, The locomotive of education can be realized under the guidance of teachers and schools working in these institutions. are administrators. The purpose of this research; administrators and teachers working in disadvantaged areas whether they see the institution they work

for as a disadvantage or if they see it as a disadvantage, they suggest how to solve these advantages. The situation from qualitative research designs in the research Semi-structured interview forms was used to study and collect data. The study group of research consisted of Samsun Province Canik District Yavuz Selim Neighborhood and İkiyüz Evler 30 teachers working in the district where Roma students live in his neighborhood forms. In the research, the data were analyzed by content analysis method.

In front of disadvantaged (Roman) students living in the region to reach a quality education;

the lack of suitable physical conditions of educational institutions, the existence of families whose education awareness is not developed, economic problems, the inadequacy of course materials, lack of role models, cultural life negatives, etc. It is possible to list such obstacles as. In line with all these obstacles identified, Supporting administrators and teachers working in these regions in many ways, and strengthening; also from the experiences of the said administrators and teachers. Use has been found to be important. It has been determined that joining projects and studies with Non-Governmental Organizations will play an effective role in solving the problem. It is believed that the findings obtained will contribute to the education system.

Keywords: Disadvantage, teacher-administrator view, kindergarten, primary school, secondary school.

1. GİRİŞ

Eğitim hakkı başta çocuklar olmak üzere tüm insanlar için vazgeçilemez temel haklardan birisidir. Eğitim hakkı, kamusal haklardan olan ekonomik ve sosyal haklarla sıkı bir ilişki içerisinde. Bireysel gelişim; kişilik oluşumu ve kendini ifade etme, fiziksel gelişim, sosyal oluşum, insan hak ve onuru ile bir bütündür. Çocuk haklarının sosyal yaşama aktarılması, insan onurunun korunması, bütün benlik gelişimi ve adaptasyonu, eğitim sayesinde gerçekleşir. Eğitim, aidiyet ve bağlanma hissinin gelişmesini sağlarken, kişinin sosyal adaptasyonu ve toplumun diğer öğeleriyle dengeli bir şekilde meydana gelmesini ve topluma uyumunu da ifade eder (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2011).

Günümüz eğitiminin temel gayesi; öğrencilerin fiziksel, ruhsal ve sosyal bakımdan tek vücut olarak mütemediyen çağdaşlaşmalarına ve toplumsal hayata uyum sağlamalarına, sağlıklı ve faydalı bireyler olarak hayatın içinde yer almalarına yönelik katkıda bulunmaktır (Yeşilyaprak, 2002). Söz konusu bu gaye tüm öğrenciler için hedeflenmiş olsa da dezavantajlı olarak nitelendirilen bazı gruplar için süreç sekteye uğramaktadır. Dezavantajlı gruplar, etnik köken, dilsel köken, cinsiyet, politik statü, dini inanış, ekonomik durum gibi çeşitli farklılıklar gösteren bireylerin oluşturduğu gruplar olarak tanımlanmaktadır (Çağlayan, 2021). Ayrıca göçmenler, azınlıkta olan bireyler ya da başka bir bireye ihtiyaç duyan yaşlı ve çocuklar da dezavantajlı grup tanımının içinde yer alır (Disadvantaged Groups, 2018). Yapılan araştırmalarda tüm öğrenciler için sağlanan okullaşma oranı ve öğrencinin eğitim sisteminde yer alma süresinin uzamasına rağmen, avantajlı ve dezavantajlı öğrenciler arasındaki eşitsizliğin giderek bir uçuruma dönüştüğü ifade edilmiştir (Ünal ve Özsoy, 1998). Okullaşma düzeyi ve eğitim seviyesi en düşük olan dezavantajlı grupların başında ise Roman öğrenciler gelmektedir. Bu öğrencilerin yoğunlukta olduğu okullarda okula gitmeme, okula geç başlama, sürekli devamsızlık ve erken okul terki gibi durumlar en sık görülen problemler arasında yer almaktadır. Çocukların okula devam etmemelerinin nedenlerini, ailevi nedenler, sağlık kaynaklı nedenler ve okul kaynaklı nedenler olarak sıralamak mümkündür (Mercan-Uzun ve Bütün, 2015). Ayrıca dezavantajlı ailelerde yoğun olarak karşılaşılan yoksulluk, eğitimsizlik ve aile içinde yaşanan çeşitli uyumsuzluklardan dolayı bu ailelerin sosyal desteğe de açık olmadıkları ifade edilmektedir (Bekir, Arbaş ve Aydın, 2018).

Alanyazın incelendiğinde, Roman öğrencilerin eğitim öğretim süreçlerinde yaşadıkları sorunları araştıran çalışmalar olduğu görülmektedir (Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu, 2016; Fındık ve Kavak, 2013; Özbaş, 2018; Köse, 2019; Taban, 2016). Romanların eğitim öğretim süreçlerinde karşılaştıkları problemleri ortaya çıkarmak için Türkiye’de ve bazı Avrupa ülkelerinde birtakım faaliyetler düzenlenmiştir. Ancak yapılan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle dezavantajlı öğrencilere yönelik olarak, eğitim-öğretim faaliyetleri, okul-aile iletişimi, öğretmenlerin süreçteki misyonu ve sürecin daha kaliteli hale getirilmesine yönelik düşünceleri gibi konularda çalışmalar yapılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma, mevcut problemlerin ortaya konulması adına dezavantajlı grupların başında gelen Roman öğrencilerin devam ettiği okullarda görevine devam eden öğretmen ve yöneticiler ile yürütülmüştür.

Bu çalışmanın amacı dezavantajlı bölgede yer alan okullarda çalışan yönetici ve öğretmenlerin, çalıştığı kuruma yönelik görüşleri ve mevcut problemler konusundaki çözüm önerilerini tespit etmektir. Araştırmanın amacına yönelik olarak problem durumu; dezavantajlı bölgelerde yer alan okulların başlıca problemleri nelerdir?” ve yönetici ve öğretmenlerin mevcut problemlere yönelik çözüm önerileri nelerdir? şeklinde iki soru ile oluşturulmuştur. Araştırmanın dezavantajlı bölgede çalışan veya çalışma ihtimali olan yönetici ve öğretmenlere de problemlerin tespiti ve çözümü konusunda ışık tutacağı ve alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Dezavantajlı bölgede yer alan okullarda görev yapmakta olan yönetici ve öğretmenlerin görüşleri ve yaşadıkları sorunların belirlenmeye çalışıldığı bu araştırma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalar, olgu ve olayların kendi doğal ortamlarında olduğu gibi, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama araçları kullanılarak nitel bir sürecin takip edildiği araştırmalardır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, belirli bir zaman diliminde gerçekleşen durumların, kendi bağlamıyla bir bütün hâlinde olduğu ve kesin sınırlarının çizilmesinin güç olduğu, çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları ile derinlemesine incelenen durumların tanımlandığı bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu yöntemin en belirgin özelliği incelenen kişinin, topluluğun ya da durumun kendisine has özellikleri nedeniyle kendi bağlamı içerisinde incelenmesidir

(Ersoy, 2016). Bu nedenle araştırmanın amacı evren üzerinde genelleme yapmak değil; kişinin, topluluğun ya da durumun ayırt edici özelliklerini anlayabilmek ve açıklayabilmektir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Durum çalışmalarında birçok nitel veri toplama aracı kullanılabilir ancak Noor (2008) tarafından, temel veri toplama yönteminin görüşme olduğu ifade edilmektedir. Bu araştırmada—nitel veri toplama yöntemlerinden olan yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Bu yöntemle göre veri toplama süreci ne tam yapılandırılmış veriler kadar sert ne de yapılandırılmamış görüşmeler kadar esnek; iki taraf arasında bulunmaktadır (Karasar, 1995). Öncelikle araştırma konusu ile ilgili yerli ve yabancı literatür taraması yapılmıştır. Sonrasında yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması için soru havuzu oluşturulmuştur.—Oluşturulan sorular, kapsam geçerliliği, dil ve anlam bakımından anlaşılır olup olmadığının incelenmesi için çalışma grubuna dâhil olmayan 2 öğretmene ve alanında uzman 2 öğretim üyesine gönderilerek uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenmiştir.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örneklemede katılımcılar, araştırmanın amacına bağlı olarak belli bir ölçütü karşılayan ya da belli özelliklere sahip olan bireyler arasından seçilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2012). Araştırmanın çalışma grubu, araştırmanın amacına yönelik olarak dezavantajlı bölgede yer alan Samsun ili Canik ilçesi Yavuz Selim Mahallesi ve İki Yüz Evler Mahallesi'nde oturan Roman öğrencilerin okuduğu, Gülbahar Hatun Anaokulu, Yavuz Selim İlkokulu, Emrullah Efendi Ortaokulu- Emrullah Efendi İmam Hatip Ortaokulu'nda görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya gönüllü olarak 6 okul öncesi, 9 ilkokul ve 15 ortaokul olmak üzere toplam 30 öğretmen katılmıştır. Öğretmenlere ait demografik özellikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlere Ait Demografik Özellikler

Demografik Özellikler		Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	17	56,6
	Erkek	13	43,3
Medeni durum	Evli	26	86,6
	Bekar	4	43,3
Unvan	İdareci	7	23,3
	Öğretmen	23	76,6
Kıdem Yılı	1-5 yıl	4	13,3
	6-10 yıl	8	26,6
	11-15 yıl	8	26,6
	16-20 yıl	3	10,0
	21+ yıl	7	23,3
Okul Kademesi	Okul Öncesi	6	20,0
	İlkokul	9	30,0
	Ortaokul	15	50,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğretmenlerin 17'si kadın, 13'ü erkektir; 26 öğretmen evli, 4 öğretmen bekârdır. 30 öğretmenden 7'si idareci olarak görev yapmaktadır. Öğretmenler kıdem yılına göre incelendiğinde 1-5 yıl arası görev yapan 4 öğretmen, 6-10 yıl arası 8 öğretmen, 10-15 yıl arası 8 öğretmen, 16-20 yıl arası 3 öğretmen ve 21 yıldan fazla görev yapan 7 öğretmen çalışmaya katılmıştır. Öğretmenlerin 6'sı okulöncesi, 9'u ilkokul ve 15'i ortaokul kademesinde görev yapmaktadır.

Araştırmanın verileri, katılımcılarla yapılan yüz yüze görüşmeler kayıt altına alınarak toplanmıştır. Her bir öğretmenle yapılan görüşme ortalama 20-35 dakika arasında sürmüştür. Görüşmeler yine aynı bölgedeki bir okulda idareci olarak görev yapan birinci yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin isimleri gizli tutulmuş ve her birine Ö1, Ö2,..... Ö30 gibi kodlar verilmiştir. Ses kayıtlarının metin dökümü yapılarak veriler analize hazır hale getirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada yapılan görüşmeler sonunda elde edilen veriler öncelikle yazılı hale getirilmiştir. Yazılı hale getirilen metinler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz yaklaşımına göre, araştırmada elde edilen veriler daha öncesinde belirlenmiş olan temalara göre gruplandırılır ve yorumlanır. Ayrıca katılımcıların konuya ilişkin görüşlerini daha açık bir biçimde yansıtabilmek için doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veriler çözümlenmeden önce araştırma sorularından yola çıkarak birçok kod oluşturulmuştur. Daha sonra katılımcıların verdiği cevaplar kodlara

uygun olarak numaralandırılmıştır. Cevaplardan elde edilen numaralar ve oluşturulan kodlar eşleştirilmiş ve verilere ait frekans ve yüzdeler elde edilmiştir. Kodlamalardan yola çıkarak problem durumuna yönelik temalar oluşturulmuştur. Verilerin analizinden sonra bulgular düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

3. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmada elde edilen veriler detaylı bir biçimde açıklanmıştır. Bulgular tablolar halinde düzenlenmiş ve açıklamalar yapılmıştır.

Araştırmanın ilk sorusu olan “Okulunuzun bulunduğu bölgeyi dezavantajlı olarak görüyor musunuz?” sorusuna verilen cevaplar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Okulunuzun Bulunduğu Bölgeyi Dezavantajlı Bir Bölge Olarak Görüyor Musunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Kodlar	Frekans(n)	Yüzde(%)
Evet Görüyorum	30	100
Hayır Görmüyorum	0	0

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların tamamı (n=30) “Evet görüyorum” cevabı vererek, çalıştığı okulunun bulunduğu bölgeyi dezavantajlı bir bölge olarak gördüğünü dile getirmiştir. Bu sorunun devamı niteliğinde olan ikinci soru ise “Görüyorsanız dezavantajlı durumlar nelerdir?” sorusudur. Çalışmaya katılan öğretmenlerin bu soruya verdikleri cevaplar Tablo 3’te kodlara göre frekans ve yüzde olarak verilmiştir.

Tablo3. Görüyorsanız Dezavantajlı Durumlar Nelerdir? Sorusuna İlişkin Bulgular

Kodlar	Frekans(n)	Yüzde(%)
Devamsızlık problemleri	25	83,3
Okuldan kaçma	24	80
Erken yaşta evlilik	24	80
Erken yaşta boşanmalar	23	76,6
Sosyo-ekonomik yetersizlik	23	76,6
Rol model eksikliği	22	73,3
Davranış bozuklukları	21	70
Ebeveyn bilinçsizliği	21	70
Okuma yazmayı sökmeye zorluk yaşaması	21	70
Tecrit edilmiş okul	20	66,6
Öğretmen tükenmişliği	20	66,6
İstihdam eksikliği	20	66,6
Eğitimin önemine inanmama	20	66,6
Ayrımcılığa maruz kalma	19	63,3
Hayata entegre olmakta güçlük yaşama	19	63,3
Okulların fiziki yetersizliği	18	60
Madde bağımlılığı	17	56,6
Geç yatıp geç kalkma	16	53,3
Damgalanma	15	50
Parçalanmış aileler	15	50
Çalışan anne, çalışmayan baba modelinin olması	14	46,6
Eğitim düzeyi düşük veliler	14	46,6
Okul harçlığı bulmada zorluk yaşaması	11	36,6
Sağlıksız bir ortamda yaşama	11	36,6
Kültürel bağlılık	10	33,3
Çevresel koşullara uyum sağlama?	9	30
Sokak kültüründen kopmama	7	23,3
Yıpranma payı olmaması	7	23,3
Resmi yaptırımların az işlemesi	6	20
Düzenli yemek yeme alışkanlığı olmaması	5	16,6

Araştırmada katılımcılara yöneltilen “Dezavantajlı durumlar nelerdir?” sorusuna ilişkin verilen ve önemli görülen yanıtlar aşağıda kendi ifadeleri ile özetlenmiştir. Katılımcılar Tablo 3’te görüldüğü üzere dezavantajlı gördükleri durumları; Devamsızlık problemleri (n=25), Okuldan kaçma (n=24), Erken yaşta evlilik (n=24), Erken yaşta boşanmalar (n=23), Sosyo-ekonomik yetersizlik (n=23), Rol model eksikliği (n=22), Davranış bozuklukları (n=21), Ebeveyn bilinçsizliği (n=21), Okuma yazmayı sökmeye zorluk yaşaması (n=21), Tecrit edilmiş okul (n=20), Öğretmen tükenmişliği (n=20), İstihdam eksikliği (n=20), Eğitimin önemine inanmama (n=20), Ayrımcılığa maruz kalma (n=19), Hayata entegre olmakta güçlük yaşama (n=19), Okulların fiziki yetersizliği (n=18), Madde bağımlılığı (n=17), Geç yatıp geç kalkma (n=16), Damgalanma (n=15), Parçalanmış aileler (n=15), Çalışan anne, çalışmayan baba modelinin olması

($n=14$), Eğitim düzeyi düşük veliler ($n=14$), Okul harçlığı bulmada zorluk yaşaması ($n=11$), Sağlıksız bir ortamda yaşama ($n=11$), Kültürel bağlılık ($n=10$), Çevresel koşullara uyum sağlama ($n=9$), Sokak kültüründen kopamama ($n=7$), Yıpranma payı olmaması ($n=7$), Resmi yaptırımların az işlemesi ($n=6$), Düzenli yemek yeme alışkanlığı olmaması ($n=5$) olarak belirtmişlerdir.

Katılımcıların en sık ifade ettiği problem durumu öğrencilerin devamsızlık durumları olduğu görülmektedir. En az ifade edilen problem durumu ise düzenli yemek yeme alışkanlığının olmamasıdır ($n=5$). Ayrıca katılımcılar, diğer problem durumlarını okuldan kaçma, erken yaşta evlilik, erken yaşta boşanmalar, sosyo-ekonomik yetersizlik, rol model eksikliği, davranış bozuklukları, ebeveyn bilinçsizliği, okuma yazmayı sökmeye zorluk yaşanması, tecrit edilmiş okul, öğretmen tükenmişliği, istihdam eksikliği, eğitimin önemine inanmama, ayrımcılığa maruz kalma, hayata entegre olmakta güçlük yaşama, okulların fiziki yetersizliği, madde bağımlılığı, geç yatıp geç kalkma, damgalanma, parçalanmış aileler, çalışan anne, çalışmayan baba modelinin olması, eğitim düzeyi düşük veliler, okul harçlığı bulmada zorluk yaşaması, sağlıksız bir ortamda yaşama, kültürel bağlılık, çevresel koşullara ayak uydurma, sokak kültüründen kopamama, yıpranma payı olmaması, resmi yaptırımların az işlemesi gibi durumlar olarak ifade etmiştir.

Bu kodlardan yola çıkarak dezavantajlı bölgedeki mevcut problem durumları 4 tema altında toplanabilir. Bunlar “öğrenciden kaynaklı etkenler, ailesel etkenler, çevresel etkenler ve okuldan kaynaklı etkenler” olarak ifade edilebilir. Kodların temalara göre gruplandırılması Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Kodların Temalar ile Gruplandırılması

Temalar	Kodlar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Öğrenciden kaynaklı etkenler	Devamsızlık problemleri	25	83,3
	Okuldan kaçma	24	80
	Erken yaşta evlilik	24	80
	Erken yaşta boşanmalar	23	76,6
	Davranış bozuklukları	21	70
	Okuma yazmayı sökmeye zorluk yaşaması	21	70
	Eğitimin önemine inanmama	20	66,6
	Madde bağımlılığı	17	56,6
	Geç yatıp geç kalkma	16	53,3
Ailesel etkenler	Ebeveyn bilinçsizliği	21	70
	Parçalanmış aileler	15	50
	Çalışan anne, çalışmayan baba modelinin olması	14	46,6
	Eğitim düzeyi düşük veliler	14	46,6
	Okul harçlığı bulmada zorluk yaşaması	11	36,6
	Sağlıksız bir ortamda yaşama	11	36,6
	Düzenli yemek yeme alışkanlığı olmaması	5	16,6
Çevresel etkenler	Sosyo-ekonomik yetersizlik	23	76,6
	Rol model eksikliği	22	73,3
	Ayrımcılığa maruz kalma	19	63,3
	Hayata entegre olmakta güçlük yaşama	19	63,3
	Damgalanma	15	50
	Kültürel bağlılık	10	33,3
	Çevresel koşullara uyum sağlama	9	30
	Sokak kültüründen kopamama	7	23,3
Okuldan kaynaklı etkenler	Tecrit edilmiş okul	20	66,6
	Öğretmen tükenmişliği	20	66,6
	İstihdam eksikliği	20	66,6
	Okulların fiziki yetersizliği	18	60
	Yıpranma payı olmaması	7	23,3
	Resmi yaptırımların az işlemesi	6	20

Araştırmanın son sorusu olan mevcut problemlere yönelik olarak nasıl çözümler üretiyorsunuz sorusunun cevabı ile ilgili bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Yönetici ve Öğretmen Olarak Bu Durumlara Karşı Nasıl Çözüm Üretiyorsunuz? Sorusuna İlişkin Bulgular

Kodlar	Frekans (n)	Yüzde (%)
Veli toplantıları düzenliyorum.	15	50
Veli ve ev ziyaretleri yapıyorum.	14	46,6
Telefon ile iletişime geçiyorum.	14	46,6
Proje ve etkinliklere ağırlık veriyorum.	13	43,3
Rehberlik servisi ile koordineli çalışıyorum.	13	43,3
Öğrencileri sosyal sportif yönden destekliyorum.	12	40
Öğrencilerin farklı sosyal kültürel ortamları görmelerini sağlıyorum.	12	40
Sivil toplum kuruluşları ile ortaklaşa etkinlik yapmaya çalışıyorum.	10	33,3
Aileleri bilinçlendirmek için seminerler düzenliyorum.	9	30
Derslerde eğitimin önemi ile ilgili konuşma yapıyorum.	9	30
Devamsızlığı önlemek amacı ile kahvaltı projesini destekliyorum.	9	30
Öğrencileri psiko-sosyal-duygusal yönden güçlendiriyorum.	8	26,6
Cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık konusunda bilinçlendiriyorum.	8	26,6
Maddi ve manevi destek olurum.	7	23,3
AB projeleri ile mahalleye hareket getirmeye çalışıyorum.	6	20
Öğretmenleri moral motivasyon yönünden destekliyorum.	6	20
Öğrenciler ile birebir görüşmeler yapıyorum.	6	20
Kurslara veya meslek liselerine öğrencilerimi yönlendiriyorum.	5	16,6
Öğrenciyi okula motive edecek notlar veriyorum.	5	16,6
Okuma yazma bilmeyenler için okuma yazma kursu açıyorum.	5	16,6
Anaokulu çağı çocuklarının alan taramasını yapıyorum.	4	13,3
Okul öncesi öğrencilerden ücret almıyorum.	4	13,3
Beslenme ve kırtasiye ücretlerini kendim karşılıyorum.	3	10
AB-STK-OMÜ destekli çalışmalara katılım sağlıyorum.	2	6,6
Daha önce mezun ettiğim öğrencilerimin takibini yapıyorum.	1	3,3

Araştırmada katılımcılara yöneltilen “Yönetici ve öğretmen olarak bu durumlara karşı nasıl çözüm üretiyorsunuz?” sorusuna ilişkin verilen ve önemli görülen yanıtlar aşağıda doğrudan alıntılar ile özetlenmiştir. Katılımcılar Tablo 5’te görüldüğü üzere yaşanan olumsuzluklara karşı nasıl önlem aldıkları ile ilgili olarak, veli toplantıları düzenliyorum ($n=15$), veli ve ev ziyaretleri yapıyorum ($n=14$), telefon ile iletişime geçiyorum ($n=14$), proje ve etkinliklere ağırlık veriyorum ($n=13$), rehberlik servisi ile koordineli çalışıyorum ($n=13$), öğrencileri sosyal sportif yönden destekliyorum ($n=12$), öğrencilerin farklı sosyal kültürel ortamları görmelerini sağlıyorum ($n=12$), sivil toplum kuruluşları ile ortaklaşa etkinlik yapmaya çalışıyorum ($n=10$), aileleri bilinçlendirmek için seminerler düzenliyorum ($n=9$), derslerde eğitimin önemi ile ilgili konuşma yapıyorum ($n=9$), sabah devamsızlığı önlemek amacı ile kahvaltı projesini destekliyorum ($n=9$), Öğrencileri psiko-sosyal-duygusal yönden güçlendiriyorum ($n=8$), cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık konusunda bilinçlendiriyorum ($n=8$), maddi ve manevi destek olurum ($n=7$), AB projeleri ile mahalleye hareket getirmeye çalışıyorum ($n=6$), öğretmenleri moral motivasyon yönünden destekliyorum ($n=6$), akademik başarıyı yükseltmek için kurs açıyorum ($n=6$), öğrenciler ile birebir görüşmeler yapıyorum ($n=6$), meslek edindirme kurslarına veya meslek liselerine öğrencilerimi yönlendiriyorum ($n=5$), öğrenciyi okula motive edecek notlar veriyorum ($n=5$), okuma yazma bilmeyenler için okuma yazma kursu açıyorum ($n=5$), Anaokulu çağı çocuklarının alan taramasını yapıyorum ($n=4$), okul öncesi öğrencilerden ücret almıyorum ($n=4$), beslenme ve kırtasiye ücretlerini kendim karşılıyorum ($n=3$), AB-STK-OMÜ destekli çalışmalara katılım sağlıyorum ($n=2$), daha önce mezun ettiğim öğrencilerimin takibini yapıyorum ($n=1$) olarak belirtmişlerdir.

Katılımcılar yönetici ve öğretmen olarak bu durumlara karşı en fazla nasıl çözüm ürettiklerini, veli toplantıları düzenleyerek çözüm arayışı içinde olmaları olarak görmekteyiz. İkinci bir çözüm yolu ise veli ve ev ziyaretleri yaparak ve telefonla iletişime geçerek çözüm üretmektir. Katılımcılar, “en azından daha önce mezun ettiğim öğrencilerimin takibini yaparım” diyebilmektedirler.

Katılımcılar bu konudaki görüşlerini;

“Veliyi okula çekmenin en etkili ve kolay yolu veli toplantıları yapmaktan geçmektedir. Bu yüzden eğitimin vazgeçilmez unsurlarından olan velilerle okulda yaşanan dezavantajlı durumları konuşup gidermek için sık sık veli toplantıları düzenliyorum (Ö. 1)”.

“Okula gelmeyen ilgisiz velilerle tanışıp onlara okumanın ve eğitimin önemini anlatmak için ben ev ve veli ziyaretleri yapıyorum. Ev ziyaretlerinde veliler öğretmeni evinde ağırlamaktan hoşnut oluyor ve daha samimi görünüyorlar. Bu yüzden genel olarak ev ve veli ziyaretleri yapmaya çalışıyorum. (Ö. 5)”.

“Her ne şekilde olursa olsun okula getiremediğimiz velimizi okul ve öğrenci ile ilgili bilgilendirmek için en son çare teknolojinin imkânlarından faydalanıp telefon ile arayıp öğrenci veya okul ile ilgili paylaşımlarda bulunuyorum. Bazen e-okul sistemi üzerinde veli, anne, baba telefon numaraları bulunamayıp veya ulaşılamasa da bunu güncel tutarak ulaşım sağlamaya ve sorunlarımızı paylaşmaya çalışıyorum(Ö.22)”.

“Özellikle çalıştığım bölgede öğrencileri okula kazandırmak ve eğitimin önemini fark ettirmek için projelerde ve etkinliklerde öğrencilerime önemli roller veriyorum. Onları daha aktif hale getirerek okul ile ilgili ön yargılarını kırmaya çalışıyorum (Ö. 2)”.

“Dezavantajlı bölgelerde rehber öğretmenlere çok fazla iş düştüğünü düşünüyorum. Öğrencinin problemlerini çözmede, ona rehberlik etmede, öğrencinin psiko-sosyal destek ihtiyacını gidermede ve sosyal tanı koymakta rehberlik servisi ile koordineli bir şekilde çalışıyor ve öğrencinin yaşamış olduğu olumsuzlukları gidermeye çalışıyorum (Ö. 19)”.

“Çocuğun çağ durumuna göre sosyal ve sportif faaliyetlere yönlendiriyorum. Bazen eğitimde kendini ispat edemeyen öğrenci sosyal kültürel ve sportif olarak ön plana çıkabilmektedir (Ö. 14)”.

“Okulumda öğrencilerin müzik yeteneklerinin olduğunu fark ettim. Bu yeteneklerini kullanmaları için yaptığım projeye etkinliklerle “Mutlu Çocukların Ritmi” adı altında öğrencilerimin farklı sosyal kültürel ortamları görmelerini sağladım.(Ö. 28)”.

“Türk Kızılay’ı Canik Şubesi, Canik Fakirleri Koruma ve Yardımlaşma Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV), Atakum Rotary Kulübü gibi Sivil Toplum Kuruluşları ile ortaklaşa etkinlikler yaparak öğrencilerimizi sosyal olmaya hazırlıyoruz. (Ö. 8)”.

“Evin Okula Yakınlaşması Projesi” kapsamında öğretmenlerin konuşmacı olduğu veli seminerleri düzenliyoruz. Bu seminerlerin ergenlik dönemi, ahlaki gelişim, güvenli internet kullanımı, sağlıklı ve düzenli beslenme ve benzeri gibi konularda her ay en az bir seminerin gerçekleştirilmesine önem veriyoruz (Ö. 29)”.

“Derslere başlamadan önce veya derslerde öğrencilerin dikkatini dağıldığı noktalarda onların dikkatini toplamak için öğrencilere eğitimin önemi ile ilgili bilgilendirme konuşmaları yapıyorum. Okul kültürü, okul kuralları ve eğitimin insan hayatındaki yeri ve önemi ile ilgili bilgiler aktarıyorum. Bu bilgilendirmeler de öğrenci ile iletişim açısından çok önemlidir (Ö. 13)”.

“Okulumuzda öğrenci devamsızlığı hat safhada olmasında dolayı bu bölgede öğrenci devamsızlığını azaltmak, öğrenciyi okula kazandırmak için İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü öncülüğünde “Gün Kahvaltı İle Başlar Projesi” yapıldı. Az da olsa devamsızlığın önlenmesinde etkili oldu. Bu yüzden bu projeyi destekliyorum ve devam etmesini istiyorum (Ö. 16)”.

“Öğrenciler için sosyal entegrasyonunu sağlamak amacıyla birçok sosyal içerikli proje okulumuzda gerçekleştirilerek öğrenciler gerek psikolojik yönden gerekse sosyal ve duygusal yönden güçlendirilmektedir (Ö. 23)”.

“Okulumuzda daha çok anne ağırlıklı veli profili olması ve bu bölgenin kadınlarının dezavantajlı bir durumda olmalarından dolayı kadınların mağdur edildiğini ve ikinci sınıf insan muamelesi gördüğüne inanıyorum. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konusunda velilerimize yönelik eğitim seminerleri verilerek bölge kadınlarının bilinçlendirilmesi çalışmalarının ağırlık verilmektedir (Ö. 20)”.

“Çalıştığım bölgenin durumunu bildiğim için tanıdığım maddi durumu iyi arkadaşlarımdan, çevremden ve kendi imkânlarımla öğrencilerime ve ailelerine maddi ve manevi destek olurum. Yaşadıkları çevrede onları gözlemler ve düğün, nişan, cenaze gibi programlarında yanlarında yer alırım (Ö.9)”.

“Ben bu bölgede çalışan bir idareci olarak bölgenin sıkıntılarını anlamaya ve çözüm üretmeye çalışıyorum. Sivil Toplum Kuruluşları, Belediye ve Resmi Kurumların ortak olduğu Avrupa Birliği Projeleri ile mahallede bir hareketlilik getirmeye çalışıyorum. ‘Hayatımız Roman’ ve ‘Romanlar İçin Gezici İş ve Eğitim Merkezi Projesi’ gibi projeler mahallede ses getiren ve hareket sağlayan bazı projeler olmuştur(Ö. 7)”.

“Öğretmenlerin moral motivasyonunu yüksek tutmak amacıyla Öğretmen Akademisi Vakfı (ORAV) ile işbirliği yapılmış ve kişisel gelişim semineri düzenlenmiştir. Son iki yıl içerisinde okul personelinin %35 ‘i başarı belgesi ile ödüllendirilerek teşvik edilmiştir (Ö. 18)”.

“Öğrencilerin eğitime bakış açılarını değiştirmek ve akademik başarılarını artırmak amacıyla egzersiz ve kurs açmaya çalışıyorum. Bazen kendimizden ve ailemizden fedakârlık yapıp öğrencilerimize zaman ayırarak onların akademik başarısına destek olmaya çalışıyorum. Bu uğraş yorucu olsa bile beni mutlu ve huzurlu kılıyor (Ö. 25)”.

“Öğrencilerin durum tespitini yapmak veya okulda yaşanan olumsuzlukları bertaraf etmek adına öğrenciler ile rehberlik servisinde veya boş derslerimde bire bir görüşmeler yaparak onların sorunlarını dinliyor ve çözüm üretmeye çalışıyorum (Ö. 30)”.

“Çalışmış olduğum okul ortaokul olmasından dolayı ve öğrencilerin eğitimin önemine inanmaması ve okuyup bir başarı elde edemeyeceğini düşündüğü için onları daha çok meslek liselerine ve meslek edindirme kurslarına yönlendiriyorum. Daha önce bu uygulamanın başarılı olduğuna şahit olmamdan dolayı bu uygulamayı yaygınlaştırmaya çalışıyorum (Ö. 21)”.

“Öğrenci eğitime ve okulun kendisine bir şey kazandırmayacağına inandığı için gelmek ve devam etmek istemiyor. Birçok sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin yanında öğrenciyi okula ısındırmak ve formda tutabilmek için motive edecek notlar vermeye çalışıyorum. Böylece öğrencide başarılı olamayacağım veya ben bunu başaramayacağım korkusunun ortadan kalkmasına ve okula ısınmasına yardımcı oluyorum(Ö.24)”.

“Emrullah Efendi Ortaokulu öğretmeni olduğum için öğrencilerimiz 5. Sınıfa veya 6. Sınıfa kadar geldiğinde okuma yazma bilmeden gelebiliyor. Okuma yazma bilmeyen öğrenci okula ve eğitime karşı soğuyor ve okulu erken yaşta terk durumları yaşanıyor. Bu problemi aşabilmek için Canik Halk Eğitim Merkezi bünyesinde okulda okuma yazma kursları açarak öğrencilerin okuma yazma becerileri geliştirmeleri için çalışmalar yapıyorum (Ö. 26)”.

“Bölge dezavantajlı olmasından dolayı veli öğrenciyi okula göndermek istemiyor. Bizler de okul öncesi öğretmenleri ve idarecilerimizle birlikte bu bölgede bulunan anaokulu çağı çocuklarının alan taramasını yaparak öğrencileri eğitime kazandırmaya ve elimizden gelen her türlü yardım ve desteği veliye sunmaya çalışıyoruz (Ö. 4)”.

“Bölgenin dezavantajlı olmasından dolayı okul idarecilerimizle ve ilçemizde diğer kurum idarecilerimizle yaptığımız toplantıda bu bölge öğrencilerinden herhangi bir ücret alınmaması konusunda fikir birliğine vardık. Bu durumu her platformda dile getirerek okulun ücretsiz olduğunu ve velilerin çocuklarını okula göndermeleri gerektiğini vurguladık (Ö. 3)”.

“Bölge şartları ele alındığında öğrenciyi okula kazandırmanın ve okulda tutabilmenin yolu olarak bazı maddi durumu iyi olmayan öğrencilerime öğlen yemeği yemesi için ve sınıf içindeki kırtasiye ihtiyaçlarını kendim karşılamaya çalışıyorum. (Ö. 10)”.

“Yavuz Selim Mahallesi Muhtarlığı, Karadeniz Bölgesi Roman Kültürünü Araştırma Kalkındırma ve Eğitim Derneği (SAMROM) ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Toplum Uygulama Araştırma Merkezi (OKTAM) koordinesinde gerçekleştirilen Avrupa Birliği Destekli projelerin her safhasında okul olarak yer alıyor ve destekliyoruz. Yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında öğrencilerimize gerekli aktarımı yapıyoruz. (Ö. 17)”.

“Uzun zamandan beri bu bölgede çalışan bir öğretmen olarak daha önce okuttuğum ve mezun ettiğim öğrencilerimi araştırıyor soruyorum. Onları okumaları ve eğitim görmeleri konusunda isteklendiriyor erken yaşta evlenerek hayatlarını bir anda karartmamaları konusunda telkinlerde bulunuyorum (Ö. 15)”

şeklinde ifade etmişlerdir.

4. TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada; Roman öğrenciler ile çalışmakta olan öğretmenlerin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen bulgular aşağıda sırasıyla tartışılmıştır.

Eğitim süreci içerisindeki dezavantajlı öğrencilerin sistem içerisinde pek çok problemi olduğu ve bu problemlerin nedenlerinin tek bir duruma bağlı olmadığı, çok farklı kaynaklardan olabileceği yapılan araştırmalarda görülmektedir (Tosun, Ay ve Koçak 2020; Fındık ve Kavak, 2013; Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu, 2016). Yapılan bu çalışmada ise Roman öğrencilerin eğitim gördüğü dezavantajlı bir bölgede görev yapmakta olan eğitim paydaşları olan öğretmenlerin mevcut duruma yönelik görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu dezavantajlı öğrenciler için ilköğretim seviyesinde dahi birçok problemin var olduğu bu çalışmada tespit edilmiştir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun [UNICEF] hazırladığı rapora göre (2011) Romanların, örgün eğitimin sağlayabileceği yararlarla ilgili deneyimlerinin çok sınırlı olduğu belirtilmiştir.

Araştırmada elde edilen öğretmen görüşlerine göre, dezavantajlı bölgedeki okulların problemlerinin başında öğrenciden kaynaklı etmenler olarak gruplandırılan devamsızlık problemleri, okuldan kaçma, erken yaşta evlilik ve boşanmalar, davranış bozuklukları gibi problemler gelmektedir. Literatürde, okulları dezavantajlı bir konuma getiren sebeplerden birinin de öğrenciler olduğunu ifade eden çalışmalar mevcuttur (Tosun, Ay ve Koçak, 2020). Öğretmenlerin %66,6'sı öğrencilerin eğitimin önemine inanmadığını ifade etmiştir. Oysa Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu (2016), yaptıkları çalışmada Roman öğrencilere eğitiminize devam etmek istiyor musunuz sorusunu sormuş ve öğrencilerden “tabi ki istiyoruz, okumayı kim istemez” cevabını almışlardır. Buradaki temel farklılık bölgesel sebeplerden kaynaklanabileceği gibi, öğretmenlerin öğrencilerle ilgili olumsuz tutumlara sahip olabileceğinden kaynaklı da olabilir.

Yukarıda bahsedilen problemler her ne kadar öğrenciden kaynaklı etmenler olarak gruplandırılrsa da aslında problemin temelinde bakıldığında düşük sosyoekonomik düzey ve bilinçsiz aile yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir. Uzun yıllardır öğrenme çıktıları ile sosyoekonomik düzey arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmaların birçoğu yoksul öğrencilerin eğitimde akranlarının geride kaldığını ifade etmektedir (Aikens ve Barbarin, 2008; Baldwin, 1948; Bartley, 2006; Gökçedağ, 2001; Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2011; Berber, 1990; Özcan, 1996). Bu çalışmada da sosyoekonomik kaynaklı problemlerin dile getirilme oranı %76,6 olarak görülmektedir. Çalışma bu bakımdan literatürdeki birçok çalışmayı destekler niteliktedir.

Özcan, Balyer ve Yıldız (2018), sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin akademik başarısızlıklarında, okullardaki eğitim kadrosu ile fiziki ve teknik altyapı yetersizliklerinin de rol oynadığını belirtmişlerdir. Bu çalışmada okulların fiziki yetersizliğini dile getiren öğretmenlerin oranı ise %60 olarak görülmektedir. Bu bakımdan da araştırmanın bulguları literatür ile uyumludur.

Öğretmenlerin mevcut problemlere kendilerince uyguladıkları çözüm önerilerinin başında veli toplantıları, aile ve ev ziyaretleri ve telefonla iletişim kurma gelmektedir. Bu durum öğretmenlerin problemlerin çözümünde ailenin çok önemli bir rol üstlendiğini düşünmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu (2016), yaptıkları çalışmada Roman velilerin, çocuklarının okul hayatıyla çok ilgili olmadıklarını, aile ile öğretmenlerin bir araya gelmediklerini ifade etmişlerdir. Ailelerin okullardaki ayrımcılığı başarısızlığın bir sebebi olarak ifade ettikleri de aynı çalışmada ifade edilmiştir. Burada ailelerin sorumluluğu üstlerinden atmak için sebep aramaya yöneldikleri düşünülmektedir.

Öğretmenlerin %43,3'ü ise rehberlik servisi ile birlikte çalıştığını ifade etmiştir. Bu okullardaki problemlerin çözümünde rehberlik servislerinin de önemli bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin ailevi konularda, toplumda birlikte yaşama gibi konularda rehberliğe ihtiyaç duydukları ifade edilmektedir. Ayrıca bu öğrencilerin yaşadığı problemlerin çözümü ile ilgili olarak yalnızca bölgesel bir çaba değil, ülke genelinde bir eylem planı geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2011 yılında UNICEF destekli, Roman öğrencilerin eğitime erişimleri için bir çalıştay düzenlenmiş fakat son şekli verilememiştir.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde; *bu bölge öğretmenlerinin çalıştığı okulu dezavantajlı görüp görmediği, görüyorsa dezavantajlı durumların neler olduğu, yönetici ve öğretmen olarak bu durumlara nasıl çözüm ürettikleri elde edilen bulgulara göre incelenmiştir.*

5.1. Okulunuzun Bulunduğu Bölgeyi Dezavantajlı Bir Bölge Olarak Görüyor Musunuz? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Öğretmenler çalıştıkları kurum ile ilgili: *‘‘Araştırmaya katılan öğretmenlerin hepsi evet çalıştığım okulun bulunduğu bölgeyi dezavantajlı bir bölge olarak görüyorum, şeklinde sıralamış, çalıştığım okulun bulunduğu bölgeyi dezavantajlı bir bölge olarak görmüyorum cevabı hiç verilmemiştir.*

5.2. Görüyorsanız Bu Dezavantajlı Durumlar Nelerdir? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çalıştığı okulun bulunduğu bölgeyi dezavantajlı bir bölge olarak görme nedenlerini; *Devamsızlık problemleri, okuldan kaçma, erken yaşta evlilik, erken yaşta boşanmalar, sosyo-ekonomik yetersizlik, rol model eksikliği, davranış bozuklukları, ebeveyn bilinçsizliği, okuma yazmayı sökmeye zorluk yaşamaması, tecrit edilmiş okul, öğretmen tükenmişliği, istihdam eksikliği, eğitimin önemine inanmama, ayrımcılığa maruz kalma, hayata entegre olmakta güçlük yaşama, okulların fiziki yetersizliği, madde bağımlılığı, geç yatıp geç kalkma, damgalanma, parçalanmış aileler, çalışan anne, çalışmayan baba modelinin olması, eğitim düzeyi düşük veliler, okul harçlığı bulmada zorluk yaşamaması, sağlıksız bir ortamda yaşama, kültürel bağlılık, çevresel koşullara ayak uydurma, sokak kültüründen kopamama, yıpranma payı olmaması, resmi yaptırımların az işlemesi, düzenli yemek yeme alışkanlığı olmaması, şeklinde sıralamışlardır.*

5.3. Yönetici ve öğretmen olarak bu durumlara nasıl çözüm üretiyorsunuz? Sorusuna İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenler bu dezavantajlı durumlara karşı; *veli toplantıları düzenliyorum, veli ve ev ziyaretleri yapıyorum, telefon ile iletişime geçiyorum, proje ve etkinliklere ağırlık veriyorum, rehberlik servisi ile koordineli çalışıyorum, öğrencileri sosyal sportif yönden destekliyorum, öğrencilerin farklı sosyal kültürel ortamları görmelerini sağlıyorum, sivil toplum kuruluşları ile ortaklaşa etkinlik yapmaya çalışıyorum, aileleri bilinçlendirmek için seminerler düzenliyorum, derslerde eğitimin önemi ile ilgili konuşma yapıyorum, sabah devamsızlığı önlemek amacı ile kahvaltı projesini destekliyorum, öğrencileri psiko-sosyal-duygusal yönden güçlendiriyorum, cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık konusunda bilinçlendiriyorum, maddi ve manevi destek olurum, AB projeleri ile mahalleye hareket getirmeye çalışıyorum, öğretmenleri moral motivasyon yönünden destekliyorum, akademik başarıyı yükseltmek için kurs açıyorum, öğrenciler ile birebir görüşmeler yapıyorum, meslek edindirme kurslarına veya meslek liselerine öğrencilerimi yönlendiriyorum, öğrenciyi okula motive edecek notlar veriyorum, okuma yazma bilmeyenler için okuma yazma kursu açıyorum, anaokulu çağı çocuklarının alan taramasını yapıyorum, okul öncesi öğrencilerden ücret almıyorum, beslenme ve kırtasiye ücretlerini kendim karşılıyorum, AB-STK-OMÜ destekli çalışmalara katılım sağlıyorum şeklinde sıralamışlardır.*

Araştırma sonucunda Samsun ili Canik ilçesi Yavuz Selim Mahallesi ve İki Yüz Evler Mahallesi bölgesinde bulunan okullarda çalışmakta olan öğretmenler, çalıştıkları kurumun bulunduğu bölgeyi dezavantajlı bir bölge olarak görmektedir. Bu dezavantajlı durumları şöyle sıralayabiliriz: Okula devam etmeyen öğrenciler, okuldan kaçma eğilimi, erken yaşta evlilik yine buna paralel erken yaşta boşanmalar, sosyo-ekonomik yetersizlikler, rol model eksikliği, davranış bozuklukları, ebeveyn bilinçsizliği, bölgede okuyan öğrencilerin okuma yazmayı sökmeye zorluk yaşamaması, tecrit edilmiş okul, öğretmen tükenmişliği, istihdam eksikliği, eğitimin önemine inanmama, ayrımcılığa maruz kalma, hayata entegre olamama, okulların fiziki yetersizliği, okul çağında öğrencilerde madde bağımlılığı, geç yatıp geç kalkma, damgalanma, parçalanmış aileler, çalışan anne, çalışmayan baba modelinin olması, eğitim düzeyi düşük veliler, okul harçlığı bulmada zorluk yaşamaması, sağlıksız bir ortamda yaşama, kültürel bağlılık, çevresel koşullara ayak uydurma, sokak kültüründen kopamama, yıpranma payı olmaması, resmi yaptırımların az işlemesi, düzenli yemek yeme alışkanlığı olmaması. Bu dezavantajlı durumlara karşı ise yönetici ve öğretmen olarak veli toplantıları düzenlediklerini, ev ziyaretleri yaptıklarını, telefon ile iletişime geçtiklerini, proje ve etkinliklere ağırlık verdiklerini, rehberlik servisi ile koordineli çalıştıklarını, öğrencileri sosyal sportif yönden desteklediklerini, öğrencilerin farklı sosyal kültürel ortamları görmelerini sağladıklarını, sivil toplum kuruluşları ile ortaklaşa etkinlik yapmaya çalıştıklarını, aileleri bilinçlendirmek için seminerler düzenlendiğini, derslerde eğitimin önemi ile ilgili konuşma yaptıklarını, sabah devamsızlığı

önlemek amacı ile kahvaltı projesini desteklediklerini, öğrencileri psiko-sosyal-duygusal yönden güçlendirdiklerini, cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık konusunda bilinçlendirdiklerini, maddi ve manevi destek olduklarını, AB projeleri ile mahalleye hareket getirmeye çalıştıklarını, öğretmenleri moral motivasyon yönünden desteklediklerini, akademik başarıyı yükseltmek için kurs açtıklarını, öğrenciler ile birebir görüşmeler yaptıklarını, meslek edindirme kurslarına veya meslek liselerine öğrencilerini yönlendirdiklerini, öğrenciyi okula motive edecek notlar verdiklerini, okuma yazma bilmeyenler için okuma yazma kursu açtıklarını, anaokulu çağı çocuklarının alan taramasını yaptıklarını, okul öncesi öğrencilerden ücret almadıklarını, beslenme ve kırtasiye ücretlerini kendilerinin karşıladıklarını belirtmişlerdir.

Elde edilen sonuçların literatürde yer alan birçok çalışmanın sonucu ile uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. İlgili araştırmalarda Roman öğrencilerin okulda eğitimi olumsuz etkileyecek davranışlar sergiledikleri ve bu olumsuzlukların öğretmen ve okul yöneticileri üzerinde de etkileri olduğu belirtilmektedir. Diğer taraftan ise öğretmenlerin roman öğrencilerin davranışlarından kaynaklanan nedenlerden dolayı önyargılı yaklaşımları ifade edilmektedir. Benzer şekilde roman öğrencilerin okul içerisinde en çok karşılaştıkları problemler olarak derslerdeki başarısızlık durumları, ailelerin okul işleyişine müdahalesi ve çocukların kendi aralarındaki anlaşmazlıkları öğretmenler tarafından dile getirilmektedir (Diktaş vd., 2016).

Bir başka araştırmada Romanların kültürel yaşantıları gereği eğitime değer vermedikleri ve çocuğun okuyor olmasının topluluk içinde bir değer taşımadığı yönündeki düşüncelerinin çocukların eğitimden kopuşun temel nedeni olarak değerlendirilmektedir. Bir başka gerçek ise Roman öğrencilerin eğitimden kopuşun temel nedeni yoksulluk olarak belirtilmektedir (Akkan, Deniz ve Ertan, 2011). Bir başka araştırmada, devamsızlık sorunu ilk olarak öğrenci başarısında görülmüştür. Bu ve benzeri durumların öğretmenleri etkileyerek ümitsizliğe sürüklediği ifade edilmektedir. Öğretmenlerin konuyla ilgili farklı çözüm arayışları içerisinde oldukları okulu, veli ve öğrenci için cazip hale getirmeye çalıştıkları saptanmıştır (Mercan-Uzun ve Bütün, 2015).

Sonuç olarak; dezavantajlı bir grup olarak tanımlanan Roman öğrenciler ile çalışmakta olan öğretmenlerin mevcut problemlerinin çok boyutlu olduğunu söylemek mümkündür. Bundan dolayı ele alınacak çözümlerin çok yönlü ve farklı kurumların işbirliği ile ele alınmasının gerekliliği ve Roman öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde daha fazla yer almasını sağlamaya yönelik daha çok çalışmanın yapılmasının ve en önemlisi de dezavantajlı bölgelerde hizmet yürütmekte olan öğretmenlerin desteklenmesinin önemi görülmüştür.

Elde edilen veriler ışığında; Roman aileleri için eğitim algılarının değiştirilmesi; bu ailelerin sosyo-ekonomik olarak daha güçlü bir yapıya gelmeleri için desteklenmeleri; Roman öğrencilerin sanatsal ve sportif yeteneklerinin önceliklendirilmesi; Roman mahalleleri içerisinde tecrit edilmiş okulların oluşumunun önlenmesi ve Roman çocukların diğer akranları ile birlikte daha çok buluşmalarının önünün açılması ve son olarak Roman öğrenciler ile çalışmakta olan öğretmenler ile bu çocuklara yaklaşım konusunda eğitim çalışmalarının yapılmasının, öğretmenlere pozitif ayrımcılık yapılarak desteklenmesinin risk grubunda yer almakta olan Roman öğrencilerin eğitime erişimlerine olumlu yönde etki edebileceği gibi; dezavantajlı bölgelerde bu öğrenciler ile çalışmakta olan öğretmenleri de motive edeceği düşünülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde aşağıdaki önerilere yer verilmiştir.

5.4. Öneriler

- Bu araştırma Canik evreni sınırlılığında yapılmıştır. Benzer bir çalışmanın ülke düzeyinde veya dezavantajlı diğer bölgelerde yapılması eğitimsel dezavantajlılıkları önleyebilme üzerine politikalar geliştirilmesi açısından faydalı olabilir.
- Özellikle dezavantajlı grupların ülkemizde istihdam sorunu yaşadığı bilinmektedir. Roman açılımı ve Roman vatandaşların istihdamı konusunda yapılan yasal düzenlemelere rağmen hala ciddi sorunların devam ettiği görülmektedir. İstihdam konusunda yetersizliğin tespit edilerek çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Dezavantajlı bölgelerin tespiti yapılarak buralara uygun programlar hazırlanmalı ve bu program çerçevesinde öğrencilerin sosyalleşmesini sağlayacak çalışmalara ağırlık verilmesi faydalı olacaktır.
- Dezavantajlı grupların meslek kursları yardımı ile daha nitelikli birer birey haline gelmesi için yerel ve merkezi yönetimlerin çalışmalarını daha da sıklaştırması gerekmektedir. Burada Halk Eğitim Merkezi (HEM) ile ortak projeler yürütülebilir.

- Roman kız çocuklarının ailelerine ulaşmayı hedef alan çalışmalarla, ellerinde uygun kimlik kartları olmasa dahi Roman çocuklarının eğitime erişimini ve okula kayıt yaptırmamış olan çocukların okul kaydının yaptırılmasını sağlamak faydalı olacaktır.
 - Okula devam etmeyen öğrencilere ulaşılarak okula erişim, kıyafet ve benzeri engelleri tüm kurumların desteği ile aşmak devamsızlığı azaltacaktır.
 - Bu bölgede çalışan öğretmenlerin maddi ve manevi olarak desteklenmesi öğretmenin moral motivasyonunu üst düzeyde tutacağı için faydalı olacaktır.
 - Öğretmenlerin sosyalleşmesini sağlayacak sosyal sorumluluk projeleri hazırlanmalı ve uygulamaya konulması gerekmektedir.
 - Öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlayacak eğitimler ve seminerler verilmeli, Roman öğrencilerin yüksek oranda bulunduğu okullarda eğitim kalitesinin artırılması için çaba harcanması gerekmektedir. Yüksek derecede yetkinliğe sahip öğretmenleri Romanların okuduğu ve yaşadığı düşük sosyo-ekonomik bölgedeki okullara çekmek ve bu okullarda çalışmaya devam etmeleri sağlanmalıdır.
 - Sivil Toplum Kuruluşları bu bölgelerde okullara ve eğitime destek konusunda desteklenmeli. Sadece STK'lar değil devletin resmi kurumları Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İş-Kur gibi kurumlarla yapılacak çalışmalara ve projelere ağırlık verilmelidir.
 - Eğitim kurumlarında dezavantajlı gruplara yönelik özel birimler açılmasına yönelik lojistik destek sağlanmalıdır. Sadece her okulda olduğu gibi rehber öğretmen ile bu işin halledileceği düşünülmemeli, özel birimler de aktif hale getirilmelidir. Bunun yanında dezavantajlı gruplara hitap edebilecek özel kursların açılması ve ya teşvik edilmesine yönelik faaliyetlerde yürütülebilir.
 - Bu bölgede yaşayan öğrencilerin ve velilerin sosyalleşmesi ve eğitimin önemini fark ettirecek özellikle Sivil Toplum Kuruluşlarının ortak olduğu Avrupa Birliği Projelerine aktif olarak katılımlarının sağlanması faydalı olacaktır.
 - Yerel yönetimler bu bölgede yapacağı çalışmalarda bölgeyi tecrit edici çalışmalar yapmamalı, bölgede yaşayan insanları sosyal hayatın içine dâhil edecek projeler ve çalışmalar yapmalıdır.
 - Roman öğrencilerin aynı okulda toplanmasını önlemek gerekir, Roman çocukların çevre okullara yayılmasını sağlayarak diğer okullara Roman öğrencileri yönlendirmek gerekir.
 - Roman öğrencilerde okul öncesi eğitim fikrini kavratarak kayıt oranını yükseltmek, Roman öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde eşit muamele görmelerini sağlayıcı kriterler oluşturulmalıdır.
 - Roman çocukların ortaokuldan sonra orta öğretime devamı konusunda maddi ve manevi destek vermeye devam etmek gerekir. Özel dersler, kurslar, sportif ve kültürel etkinlikler, ulaşım, yemek gezi ve eğlence gibi etkinliklerle onları bilinçlendirmek yararlı olacaktır.
 - Bu bölgede çalışan personeli Roman kültürü ve Romanların yaşam biçimi hakkında bilgilendirmeli ve onlara eğitimci çalışmalar yapılması sağlanmalıdır.
 - Roman ailelere, özellikle annelere yönelik okuma ve yazma kursları açılarak onların okur-yazar olmasını sağlamak, yetişkinler için de eğitim programları belirleyerek bu eğitim programlarının getireceği fayda ve zarar tespiti yapılmalı gelecekte oluşacak özel durumlara karşı tedbirler almalı ve ya gelebilecek taleplere yönelik eğitimler sunulmalı ve uyumlaştırma çalışmaları yapılmalıdır.
- Kamu Spotu şeklinde Romanlar ile ilgili toplumun algısını değiştirecek reklam filmleri çekilerek tecrit edici değil, Romanların toplumun bir parçası ve kültürün bir ögesi olduklarının vurgulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aikens, N. L. & Barbarin, O. (2008). Socioeconomic differences in reading trajectories: The contribution of family, neighbourhood, and school contexts. *Journal of Educational Psychology*, 100(2), 235-251.
- Akkan, B.E., Deniz, M.B. & Ertan M.(2011). *Sosyal dışlanmanın Roman halleri*. İstanbul: Sosyal Politika Forumu
- Baldwin, A.L. (1948). Child development. *Socialization and the parent child relationship*, 19(1), 127-136.
- Bartley, M. (ed.) (2006). *Capability and resilience: beating the odds*. ESRC Human Capability and Resilience. Research Network London, UCL Department of Epidemiology and Public Health. www.ucl.ac.uk/capabilityandresilience 22/01/2022 tarihinde alındı.
- Bekir, H., Arbaş, G. & Aydın, R. (2018). Sosyal Dezavantajlı Bölgedeki Ortaokul Öğrencilerinin Anneye Bağlanma ve Sosyal Destek Algısı. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 79-90.
- Berber, Ş. (1990). *Sosyo-ekonomik faktörlerin ve ana-baba tutumlarının okul başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF] (2011). Türkiye’de Çocukların Durumu Raporu: Yoksul Çocuklar. Erişim adresi <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/egitim/032.pdf>, Erişim Tarihi: 12.12.2022
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çağlayan, E. (2021). Türkiye’deki Dezavantajlı Grupların ve Roman Vatandaşların Eğitimi Hakkında Yapılan Çalışmaların Analizi/İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-15.
- Disadvantaged Groups (2018). Erişim adresi <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1083> Erişim Tarihi: 08.01.2021.
- Diktaş, A., Deniz A.Ç., Balcıoğlu M. (2016). Uşak’ta Yaşayan Romanların Türk Eğitim Sistemi İçerisinde Yaşadıkları Problemler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1121-1142.
- Fındık, L. & Kavak, Y. (2013). Türkiye’deki sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilerin Pısa 2009 başarılarının değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 19(2), 249-273.
- Gökçedağ, S. (2001). *Lise öğrencilerinin okul başarısı ve kaygı düzeyi üzerinde anne- baba tutumlarının etkilerinin belirlenip karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gündüz, H.B. (2003). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Karslı, M.D. (Ed), (s 319), Ankara: Öğretim
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık
- Köse, E. (2019). Dezavantajlı bölge okullarında öğrenim gören risk altındaki öğrencilerin okula bağlılıklarını etkileyen faktörler. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 44 (199), 321-336.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2011). Risk Altındaki Çocukların Kaliteli Eğitime Erişimleri Roman Çocuklar ve Eğitim Çalıştayı, İstanbul. Erişim adresi <http://ysop.meb.gov.tr/dosyalar/diger%20calismalar/Risk%20altindaki%20cocuklar%20calistay%20raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 14.02.2022.
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD] (2011). *Against the odds: Disadvantaged students who succeed in school*. Erişim adresi: <http://www.pisa.oecd.org/dataoecd/6/12/47092225.pdf>, Erişim Tarihi: 16.02.2022.
- Özbaş, M. (2018). Dezavantajlı sosyolojik tabakalarda zorunlu eğitim sürecini etkileyen değişkenler. *Kastamonu Education Journal*, 26(4), 1143-1154.

- Özcan, H. (1996). *İlkokul öğrencilerinin özgüvenleri, akademik başarıları ve anne baba tutumları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özcan, K., Balyer, A. & Yıldız, A. (2018). Ekonomik olarak dezavantajlı bölgelerde görev yapan ortaokul müdürlerinin liderlik davranışları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 532-547.
- Sünbül, A. M. (2005). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Özcan Demirel ve Zeki Kaya (Ed), Ankara: Pegem Akademi.
- Taban, E. Y. (2010). *Roman Öğrencilerin Eğitime Erişimleri (Fatih İlçesi Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topbaş S.(1998). Öğrenme Güçlüğü Gözlenenler. Eripek, S. (Ed.), *Özel Eğitim Kitabı* (s. 55-73). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Tosun, A., Ay, M. H. & Koçak, S. (2020). Yönetici gözüyle dezavantajlı okullar: sosyal adaletin sağlanması için çözüm önerileri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 8(3), 980-999.
- Ünal, L. I. & Özsoy, S. (1998). Modern Türkiye'nin Sisypheos Miti: Eğitimde Fırsat Eşitliği. Gök, F. (Ed.), *75.Yılda Eğitim* (s. 39-72). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. (4.Baskı), Ankara: Nobel.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.